

Mądra królowa z Południa

A gdy królowa Saby usłyszała wieść o Salomonie opartą na chwale Pana, wybrała się do niego, żeby go doświadczyć przez stawianie trudnych pytań. Przybyła do Jeruzalemu z nadzwyczaj wspaniałym orszakiem na wielbłądach obciążonych wonnościami, wielką ilością złota i drogimi kamieniami i przyszedłszy do Salomona rozmawiała z nim o wszystkim, co miała na sercu. Salomon zaś odpowiadał na wszystkie jej pytania i nie było takiego pytania, na które król nie umiałby dać jej odpowiedzi. Gdy więc królowa Saby poznała całą mądrość Salomona i obejrzała pałac, który zbudował, potrawy na jego stole i stanowiska jego dostojników, i sprawność w usługiwaniu jego sług, ich stroje, podawane napoje oraz jego ofiarę całopalną, jaką złożył w przybytku Pana, nie mogła wyjść z podziwu i rzekła do króla: Prawdą okazało się to, co o twoich sprawach i o twojej mądrości słyszałam w mojej ziemi, lecz nie wierzyłam tym słowom, aż przybyłam i zobaczyłam na własne oczy; a i tak nie powiedziano mi ani połowy tego, bo znacznie przewyższyłeś mądrością i zacnością to, co o tobie słyszałam. Szczęśliwi twoi ludzie, szczęśliwi ci twoi słudzy, którzy stoją przed tobą, że mogą zawsze słuchać twojej mądrości. Niech będzie błogosławiony Pan, Bóg twój, który cię sobie upodobał, aby cię posadzić na tronie Izraela; dlatego że umiłował Pan Izraela na wieki, ustanowił cię królem, abyś stosował prawo i sprawiedliwość. (...)

1 Krl 10,1nn; por. 2 Krn 9,1nn

Królowa Saby, niezależna kobieta rządząca bogatym krajem Sabą (Seba, Seba – współcześnie Jemen lub część Etiopii), wyrusza w podróż, bo chce zadać trudne pytania, przetestować Salomona, sprawdzić, czy prawdziwa jest sława, jaką się on cieszy. Wie, że by dać dowód swojej potędze, powinna pojawić się w chwale, dlatego jej orszak jest tak imponujący. Lecz królowa Saby ma do zaoferowania nie tylko bogactwo, ona posiada także otwarty umysł; otwarty na tyle, by prowadzić rozmowy z człowiekiem uznanym za jednego z najmądrzejszych.

Król Salomon nie ignoruje pytań królowej. Oboje wkraczają w sferę spraw trudnych, poruszają kwestie, które być może dotyczyły sensu życia. Królowa dzieli się tym, co leży jej na sercu, najsłabszymi wątpliwościami, na które Salomon reaguje z cierpliwością. Według legend królowa zadawała mu trudne zagadki. Będąc tak mądrym i bogatym nie widzi w jej pytaniach niczego złego. Nie obawia się jej mądrości, bo jest świadom siebie i daru, jaki posiada. Zapewne widzi w tym spotkaniu także możliwość partnerskiej rozmowy. Szacunek, którym Salomon obdarza królową, zostaje przez nią doceniony. Nie często zdarza się, by tak traktowano ją dla niej samej. Ten król jej zaimponował. Dotąd nie wierzyła we wszystko, co o nim opowiadano, ale teraz już wie, bo zobaczyła to na własne oczy.

Królowa Saby widzi też, co czyni Salomona tak mądrym i potężnym władcą. To Bóg go wybrał i obdarzył w sposób szczególny. Dlatego nie wa-

Rafaël, *Królowa Saby*, fresk, 1518-1519

ha się podarować Salomonowi niezwykle dary, wśród których są wonności, jakich nie znano dotąd ani później w Izraelu. Wraca do swego kraju obdarowana nie tylko materialnie, ale bogata w duchowe przeżycie, jakie było jej udziałem w Izraelu. Biblijne opowiadania o wizycie królowej nie nawiązują do żadnej innej relacji poza dyplomatyczną wymianą pomiędzy monarchiami. Mimo to w *Pieśni nad pieśniami* grono komentatorów szukało poparcia dla teorii o głębokim uczuciu łączącym królową i Salomona. Jednak przeciwnicy jednoznacznie określają postać kobiecą z tego tekstu jako jedną z córek Izraela, nie mającą nic wspólnego z bogatą i potężną królową.

W Starym Testamencie znajdujemy kilka odniesień do Saby albo wizyty przybyszów z darami z tego kraju (Ps 72,9,15; Iz 60,6; Jr 6,20; Ez 27,22). Szczególnie fragment *Księgi Izajasza* jest traktowany jako zapowiedź wizyty Mędrców ze Wschodu. Jezus w Nowym Testamencie królową Saby nazywa królową z Południa: „*Królowa z Południa stanie na sądzie wraz z tym pokoleniem i potępi je; bo przybyła z krańców ziemi słuchać mądrości Salomona, a oto tutaj więcej niż Salomon*” (Mt 12,42). Podkreślił w ten sposób jej mądrość i chęć poszukiwania odpowie-

dzi. Królowa Saby doceniła mądrość króla z obcego dla niej kraju i odkryła, że jest ona Bożym darem, gdy tymczasem faryzeusze i uczeni w Piśmie nie potrafili zobaczyć mądrości Jezusa ani Tego, kogo reprezentował.

Królowa Saby nie ma w Biblii imienia, ale w literaturze pozabiblijnej ma ich wiele. Jako Makeda znana jest w tradycji etiopskiej; jako Bilkis (*Bilqīs*) w islamie. Józef Flawiusz nazywa ją z kolei Nikaulę. Kraj, z którego pochodziła, znajdował się najprawdopodobniej w południowo-zachodniej Arabii, w miejscu, gdzie Morze Czerwone styka się z Oceanem Indyjskim. Jego stolicą było Marib. Lud,

wadziła doskonale politykę zagraniczną i zarządzała mądrze własnym krajem. Do momentu spotkania z królem Salomonem Sabejczycy byli poganami czczącymi słońce, księżyc i gwiazdy. To właśnie Makeda, według *Kebrā Negast*, nawróciła swój lud i oddała pod opiekę jedyne Boga, o którym dowiedziała się w Izraelu.

Komentatorzy wiążą postać królowej Saby także z Egiptem i utożsamiają ją z Hatszepsut, kobietą – faraonem. Hatszepsut panowała najprawdopodobniej w latach 1503-1482 r. p.n.e. i na okres jej rządów przypada niezwykle ekonomiczny rozwój Egiptu. Jeszcze inni chcą widzieć w niej

go istnieniu, gdy Menelik pojawił się w Jerozolimie z pierścieniem, który Makeda otrzymała od króla przed laty. Przyjął syna i namawiał go nawet do pozostania w Izraelu oraz dziedziczenia tronu. Ten jednak powrócił do Etiopii zabierając ze sobą – nieświadomie – Arkę Przymierza i nigdy więcej nie zobaczył ojca.

Tradycja chrześcijańska kilkakrotnie powracała do królowej Saby. Jej wizytę u króla Salomona niektórzy komentatorzy porównywali do metaforycznego małżeństwa Kościoła i Chrystusa, gdyż ich zdaniem Salomon reprezentuje namaszczonego lub mesjasza, a królowa wszystkich pogan. Przyniesione przez nią dary z kolei były traktowane jako analogia do darów mędrców złożonych małemu Jezusowi (złoto, kadzidło i mirra), a owi mędracy uważani za przybyszów z Saby.

Bezimienna królowa z dalekiego kraju jest postacią bardzo zaskakującą. Przeczy stereotypowi „nie-wiasty”, czyli nic nie wiedzącej i cichej kobiety. Pozycja i władza dają jej możliwość zadawania pytań i poszukiwaniu odpowiedzi nawet w dalekim kraju. Nie waha się pytać, nie obawia się też odpowiedzi. Chce wiedzieć jak najwięcej, chce zrozumieć, jak rządzi król Salomon, chce poznać źródło mądrości. Odkrywa przy tym, że nie tkwi ono w człowieku, nie jest jego własną zasługą, ale darem Boga, którego ona nie zna. Mądrość Salomona i to, jak zarządza swoim królestwem, są dla królowej świadectwem potęgi Boga, któremu służy. Dlatego mówi: „*Niech będzie błogosławiony Pan, Bóg twój, który cię sobie upodobał, aby cię posadził na tronie Izraela; dlatego że umiłował Pan Izraela na wieki, ustanowił cię królem, abyś stosował prawo i sprawiedliwość*”. To mądrość Salomona darowana mu przez Boga czyni go tak niezwykłym władcą, którego sława dociera do sąsiednich krajów.

„*Błogosławiony człowiek, który znalazł mądrość*” (Prz 3,13)... Królowa Saby znalazła ją w Bogu i tym samym pokazała nam, gdzie my możemy tę mądrość odnaleźć.

Agnieszka
Godfrejów-Tarnogórska

Królowa Saby znalazła mądrość w Bogu i tym samym pokazała nam, gdzie my możemy tę mądrość odnaleźć.

który zamieszkiwał Sabę nazywany był Sabejczykami i przypuszcza się, że miał on semickie pochodzenie (Seba, syn Kusza, wnuka Noego a syna Chama, jest wymieniany w 1 Mż 10,7). Saba była bogatym krajem, jej mieszkańcy opracowali system sztucznego nawadniania i budowali tamy, dzięki czemu mogli z powodzeniem uprawiać rolę na terenach pustynnych. Państwo prowadziło wymianę handlową z wieloma krajami, słynąc m.in. z niezwyklej przypraw i wonności, takich jak kadzidło pozyskiwane z drzewa boswellia, mirra, szafran, kminek i galbanum.

W *Kebrā Negast*, księdze religijnej Etiopczyków, Saba jest ukazana jako kraj, w którym panował matriarchat i tylko kobiety mogły być tam władcami; podkreśla się, że były to dziewice. Makeda była córką królowej Ismeny i urodziła się w 1020 r. p.n.e. w Ofir. Istnieje szereg legend i podań na jej temat wychwalających jej piękno, inteligencję oraz przedsiębiorczość. Wstąpiła na tron w wieku 15 lat. Pro-

Kandake, jedną z wielu królowych Nubii o tym imieniu. Historia Nubii odnotowuje czasy szczególnego bogactwa tego kraju i mógłby on odpowiadać opisywanemu królestwu Saby. W odniesieniu do powyższych dywagacji ostatnie odkrycia archeologiczne w Jemenie potwierdzają tezę, że królowa Saby panowała w południowej Arabii ok. X wieku przed Chrystusem.

Opowieści pozabiblijne poświęcają również sporo miejsca związkowi Makedy i Salomona. Szczególnie podkreśla się to w tradycji etiopskiej, gdzie rodzina królewska wywodzona jest właśnie od samego Salomona i Makedy. Wizyta w Izraelu nie tylko sprawiła, że królowa nawróciła się do Boga Izraela i wezwała swój lud do oddawania mu czci. Miała też inne skutki. Jak podaje *Kebrā Negast*, król po rozmowach zaprosił królową, by została u niego na noc, a następnie podstępem uwiódł Makedę. Z ich związku narodził się syn Menelik I, który został pierwszym cesarzem Etiopii. Salomon dowiedział się o je-